

“Підготовка вчителя з центром у школі” – нова модель англійської системи підготовки педагогічних кадрів

**Кіщенко Ю.В.
Херсонський педагогічний університет**

Як свідчить вивчення теоретичних праць англійських педагогів, наприкінці ХХ століття в Англії та Уельсі йшов активний пошук нових моделей педагогічної освіти, які б дозволили вирішити проблему взаємозв'язку теорії та практики у підготовці вчителя на основі їх інтеграції. Саме ідеї інтеграції теорії та практики уможливили концептуальне обґрунтування сучасної англійської реформи педагогічної освіти, яка має назву “підготовка вчителя з центром у школі”. В англійській педагогічній теорії виник новий напрямок досліджень, в яких обґрунтовано провідну роль *практичних знань*, тобто відбувається принципове зміщення акцентів на практичний досвід у системі підготовки вчителя.

На думку англійського вченого П. Хьорста, завдання педагогічної теорії полягає у створенні “ядра раціональних принципів для педагогічної практики”, тобто центральною проблемою педагогічної теорії є досягнення зв'язку між знаннями і практикою.

Англійські педагоги вважають, що у конкретних ситуаціях педагогічної діяльності практичні знання мають таке ж значення, як і теоретичні. Саме тому відомі на Заході вчені Д. Шон і С. Аргуліс називають практичні знання “теорією у дії” (the theory in use).

Ключовим положенням нової моделі є утвердження школи у статусі *вузівського партнера* в системі професійно-педагогічної підготовки вчителя. Схема партнерства ВНЗ і школи включає спільну відповідальність за розробку і реалізацію:

- програм підготовки вчителів;
- структури і змісту педагогічної практики;
- методик викладання дисциплін навчального плану школи;
- методик перевірки знань учнів;

- методик оцінки практичної роботи студентів;
- загальної перевірки кінцевого результату професійно-педагогічної підготовки;
- програм підвищення кваліфікації.

Фактично ті партнерські зв'язки, що історично існували між англійськими вищими навчальними закладами і школами, наприкінці ХХ – початку ХХІ століть в умовах активізації інтеграційних процесів переходять на якісно новий рівень – систему рівноправного партнерства “ВНЗ – школа”. Вищі навчальні заклади у цьому партнерстві виступають широким контекстом професійного становлення майбутнього вчителя: у них має відбуватися аналіз і обговорення з викладачами практично надбаного досвіду. Студенти при цьому виступають джерелом даного контексту, приносячи з собою досвід із багатьох шкіл, синтезуючи його і запроваджуючи у практику. Такий підхід можливо оцінити як дійсно професійний, оскільки він залучає до спільної роботи зі студентами як викладачів ВНЗ, так і шкільних вчителів-професіоналів, забезпечуючи повну включеність студентів до педагогічної теорії та практики.

За логікою нової моделі підготовки вчителя у школах необхідно створити своєрідний інститут наставництва або так званого менторства (mentorship). У Новому Вебстерському словнику “ментор” трактується як “досвідчений і надійний товариш”, “порадник”, “наставник”. Статус учителя-наставника передбачає не тільки особливі права і певну платню, він також запроваджує цілу низку принципово нових вимог до професіоналізму і майстерності педагога. Саме тому вчителів-наставників можливо віднести до категорії висококваліфікованих педагогів-майстрів. Залучення цих найбільш кваліфікованих шкільних учителів до процесу професійної підготовки студентів-майбутніх вчителів виступає стрижневою ідеєю кардинального оновлення системи педагогічної освіти для школи ХХІ століття.

Сутність педагогічного наставництва визначається як *двобічний зв'язок у педагогічному середовищі між досвідченим педагогом-ментором і молодим учителем*. При цьому відбувається професійний розвиток не тільки вчителя-

початківця, а й досвідченого наставника, оскільки він повинен постійно оновлювати свій педагогічний репертуар, свідомо розвиваючи педагогічну рефлексію. Учитель-наставник призначається директором школи, і з цього моменту саме він несе відповідальність за якість практичної підготовки майбутніх учителів у базовій школі. Він планує розклад практикантів з урахуванням побажань членів педагогічного колективу, підтримує зв'язок з викладачами-предметниками і регулярно зустрічається з професійним тьютором¹ від ВНЗ, допомагає студентам у плануванні уроків, оцінює якість їх проведення, відвідує засідання ради факультету і ради екзаменаторів. Таким чином забезпечується керівництво педагогічною практикою з боку тих, хто безпосередньо ознайомлений з проблемами даної школи і конкретної місцевості.

Новим в англійському підході до наставництва є *офіційний статус інституту наставництва*, який надає вчителю-майстру стимули і зацікавленість у професійному становленні молодих учителів. Необхідними умовами одержання статусу вчителя-наставника є:

- а) добре володіння навичками педагогічного менеджменту;
- б) висока предметна та методична підготовка;
- в) комплекс особистісних якостей, таких як рефлексивність, вміння слухати, емпатія, творчість, дружелюбність.

Серед складових компонентів педагогічної майстерності так званого ментора більшість учених виділяють такі:

- 1) психолого-педагогічні знання з предмету спеціалізації, методики його викладання, психології, фізіології, гігієни;
- 2) міжособистісні вміння: терпимість, дружелюбність, почуття гумору, прагнення взаєморозуміння;
- 3) технічні вміння: планування, обговорення, зворотній зв'язок, оцінка тощо;

---

¹ Професійний тьютор працює з групою шкіл і, як правило, відвідує кожну з них двічі за період педагогічної практики.

- 4) комунікативні вміння: встановлення вірних відносин з колегами та учнями/студентами;
- 5) організаторські вміння: керівництво групою та індивідуальною роботою учнів/студентів;
- б) уміння викладати у змішаному навчальному середовищі.

Явище наставництва в англійській школі, на наш погляд, є позитивною наробкою: по-перше, навчання практичним умінням і навичкам здійснює професіонал-практик, який займається щоденною учительською працею і як ніхто інший знає і відчуває нагальні потреби сучасної школи; по-друге, ментор розвантажує професійного тьютора, який не звільняється від проведення навчальних занять в університеті навіть під час педагогічної практики.

Фактично з кінця ХХ століття в Англії та Уельсі триває масовий експеримент, у ході якого, за оцінкою англійського педагога П. Аштона, було проведено діяльнісне дослідження, засноване на неперервному критичному огляді вузівських і шкільних програм. Шкільні класи стали своєрідними творчими лабораторіями, у складі яких співпрацюють учні, студенти-практиканти, вчителі-наставники і вузівські викладачі. Створення ефективної системи партнерства між ВНЗ і школою на базі взаємної відповідальності за процес підготовки вчителів є однією з ключових проблем педагогічної освіти Англії та Уельсу.

Слід зазначити, що для українських педагогів сутність явища педагогічного наставництва не містить у собі принципової новизни, оскільки в історії народної освіти України є свій цінний досвід наставницької діяльності вчителів. За умови проведення цільового експериментального дослідження і порівняння механізмів менторства, на нашу думку, можна було б не тільки збагатити вітчизняну практику підготовки вчителів, а й відібрати елементи українського історичного досвіду для взаємообміну і взаємозбагачення обох систем педагогічної освіти.

Однорічний курс на одержання свідоцтва з педагогіки для середньої школи (PGCE secondary) ставить своєю метою активно залучати школу до процесу підготовки вчителя. Усі студенти програми PGCE проводять у школі 60% свого навчального часу. Для ефективності даного навчального курсу

необхідно забезпечити тісну співпрацю трьох, так званих, партнерів: шкіл, самих студентів та університету. Школи об'єднуються у консорціуми (по 4-10 шкіл у кожному), що розташовані у певному географічному регіоні. Тісний зв'язок між консорціумами уможлиблюється завдяки спеціальній посаді, що затверджується університетом, – *зв'язуючий тьютор*. За період педагогічної практики тьютор має двічі відвідати кожен школу консорціуму. Він забезпечує зв'язок між вузом і школою і є першою особою, до якої слід звертатися у разі виникнення будь-яких проблем.

Період навчання за програмою PGCE становить 38 тижнів, і тим самим він більше відповідає шкільному навчальному року, ніж вузівському періоду навчання. Оскільки більшу частину часу відведено для роботи у школі, даний курс має характер професійної підготовки. Студенти сприймаються як члени педагогічного колективу. В одній школі можуть працювати до 10 студентів. Основним керівником роботи практиканта є член шкільного колективу – *ментор*. Він призначається директором школи і має бути спеціалістом з предметів спеціалізації майбутніх учителів. Його навантаження передбачає години для виконання обов'язків ментора. Таким чином забезпечується керівництво педагогічною практикою з боку тих, хто безпосередньо знайомий з проблемами даної школи і даної місцевості. Серед необхідних умов для одержання статусу вчителя-наставника (ментора) відзначимо добре володіння навичками педагогічного менеджменту, високу предметну і методичну підготовку, комплекс особистісних якостей, таких як рефлексивність, вміння слухати, емпатія, творчість, доброзичливість.

Навчальний рік за даною програмою розподілено на 3 триместри: осінній (12 вересня - 20 грудня), весінній (3 січня - 7 квітня) і літній (25 квітня - 30 червня). Умовно весь навчальний курс можна поділити на 5 фаз.

Перша фаза складається із тижнів 1-4, і назвати її можна *орієнтаційною*. Перший тиждень студенти проводять у школі за місцем проживання. За цей час вони мають скласти уявлення про школу, її навчальні програми. Таку мікропрактику можна віднести до розряду ознайомчої. Ще три тижні цієї фази

студенти проводять в університеті: вони знайомляться з університетськими тьюторами, з навчальним курсом та його завданнями, з поняттями "вчитель-професіонал" і "рефлексуючий практик". У цей період майбутні вчителі повинні чітко визначити взаємозв'язок предмету своєї спеціалізації зі шкільною програмою і з Національною програмою взагалі і скласти свою індивідуальну програму для вивчення цього предмету. Один день на тиждень студенти відвідують школу, де вони знайомляться з організацією навчального процесу і з методикою викладання предмету своєї майбутньої спеціалізації.

До другої фази належать тижні 5-20. Цей період є початком викладання предмету спеціалізації. У цей час 2,5 днів на тиждень відводиться на відвідування школи (А), 0,5 дня на тиждень - на роботу в консорціумі та 2 дні на тиждень - на заняття в університеті.

Третя фаза обіймає тижні 22-35. На 22-му тижні студенти переходять до школи (Б), де вони продовжують набувати професійного досвіду (школа (Б) відрізняється від попередньої іншим соціально-культурним статусом даної місцевості). З цього моменту вони фактично весь свій час проводять у школі. Практиканти відповідають за викладання предметів спеціалізації у декількох класах, виконують обов'язки класного керівника і беруть участь в усіх сферах шкільного життя. Приблизний розподіл тижневого часу можливо показати таким чином: 3 дні - для викладання основного предмету, 1 день - для спостережень, 0,5 дня - для самоосвіти і підготовки до уроків. Особлива увага приділяється питанням керівництва середньою школою, зв'язкам з іншими школами, з батьками, з громадськістю, з підприємствами і навіть з комерцією.

Четверта фаза є завершальною і охоплює тижні 36-41. У цей період студенти мають можливість займатися вивченням особливостей процесу мислення, а також провести невелике дослідження щодо поліпшення навчального процесу у школі.

П'ята фаза продовжується лише один - 42-й – тиждень. Студенти відвідують заключні лекції, консультації, готують документацію для екзаменаційної комісії. Рішення комісії, як правило, оголошують 30 червня.

Аналіз вивчення даної програми підготовки вчителів дає підстави для висновку, що студенти напрямку PGCE проводять більшу частину навчального часу у школі. Для чіткості планування і організації навчального процесу запроваджується умовний розподіл даної програми на два цикли: 1) цикл з вивчення предмету спеціалізації і 2) професійний цикл (останній налічує 120 годин навчального часу, із них 66 годин відведено на методику). Мета цього циклу – навчити студентів розглядати питання педагогіки як у теоретичному, так і у практичному контексті.

Увесь *професійний цикл* складається із 6 модулів:

1. Учитель-професіонал 1: вступ і орієнтація.
2. Учитель, який уміє планувати навчальний процес.
3. Класний керівник.
4. Учитель, який уміє оцінювати роботу учнів.
5. Учитель-професіонал 2: участь у житті школи.
6. Рефлексуючий практик.

Кожний із модулів вивчається окремо. Основні положення обговорюються на заняттях в університеті. У школі теорія втілюється у практику. Зміст окремих модулів і складає загальну структуру професійного циклу. Заключне завдання за програмою PGCE виконується на базі школи (Б) у вигляді наукового дослідження, що презентується перед спеціальною комісією, до якої входять викладачі вузу, представники викладацького складу школи, студенти даної програми.

Однорічний курс на одержання свідоцтва з педагогіки для початкової школи (PGCE primary) складається з 38 навчальних тижнів. Програму створено для студентів, які вже мають ступінь бакалавра з одного з предметів, що входять до Національної програми. До початку занять усі абітурієнти повинні надати свідоцтва про загальну середню освіту, у яких має бути зазначено рівень англійської мови та математики (не нижче “задовільно”).

Метою даного курсу є розвиток професійної компетенції майбутніх учителів, формування знань та умінь починаючого вчителя і готовність

використовувати їх у роботі. При цьому заняття у вузі та робота у школі переплетені і доповнюють друг друга (вузівський і шкільний компоненти). Протягом курсу студенти працюють у 3-х різних школах, вивчають усі предмети Національної програми, а також цикл професійного навчання. Під час завершальної стадії навчання випускники зможуть викладати предмети шкільної програми та організувати навчальну діяльність учнів, а також слідкувати за їх дисципліною та поведінкою у класі.

Програма передбачає чітке виконання своїх обов'язків усіма учасниками навчального процесу: школою, директором, ментором (наставником), класним керівником, професійним тьютором і самим студентом.

Розглянемо функції кожного з названих учасників навчального процесу.

Школа бере участь у процедурі знайомства студентів з навчальним закладом; сприяє виконанню завдань, що проводяться на її базі; керує та оцінює успішність студентів під час атестації заключної практики; підтримує і розвиває професійну компетентність студентів; бере участь у плануванні та атестації всього навчального курсу; надає студентам характеристики-рекомендації.

Директор школи відповідає за педагогічний та учнівський колективи, а також за виконання навчальної програми. Він призначає менторів, підтримує їх у роботі; допомагає розподілу студентів за класами; забезпечує зв'язок між професійним тьютором, ментором, учителями і студентами; надає практикантам необхідне шкільне обладнання та інші засоби навчання.

Ментор призначається директором школи. Він проходить спеціальний курс підготовки у вузі, відвідує засідання ради факультету і регулярно зустрічається з професійним тьютором. До обов'язків ментора входить формальна відповідальність за всіх студентів даної школи, а саме: планування розкладу практикантів з урахуванням побажань членів педагогічного колективу; залучення студентів до участі у справах школи; підтримування зв'язку з директором, учителями, професійним тьютором, якщо це необхідно протягом 8 тижнів; допомога студентам у виконанні програмних завдань у школі; відвідування

засідань комітету по виконанню даної навчальної програми і ради екзаменаторів у разі необхідності.

Класний керівник відіграє дуже важливу роль у становленні молодого вчителя. Він ділиться своїм досвідом роботи, допомагає студентам побачити себе в ролі вчителів, сприяє тому, щоб учні сприймали їх у цій ролі; дає необхідні поради, які допомагають набути професійної компетенції майбутнім учителям; занотовує свої спостереження і зауваження у ході “блочної” (з відривом від занять у вузі) практики; надає студентам можливість практикувати свої уміння у класі. Класні керівники тісно співпрацюють з менторами.

Професійний тьютор працює з групою шкіл. Він, як правило, відвідує кожна школу даної групи двічі протягом педагогічної практики. Тьютор забезпечує зв’язок усіх аспектів навчального курсу і є першою особою, до якої слід звертатися у разі виникнення будь-яких проблем.

Студенти повинні дотримуватися кодексу професійної поведінки, який включає: пунктуальність і відвідування усіх запланованих заходів; дотримання норм одягу, що відповідають стандартам школи; правильне застосування методів заохочування і покарання; такт, бажання працювати, ввічливість, встановлення доброзичливих взаємовідносин з колективом школи; участь у позакласній та позашкільній роботі. Студенти зобов’язані відвідувати всі заняття в університеті. Наприкінці кожного тижня професійний тьютор збирає письмову інформацію про присутність студентів на заняттях. У разі 3-денної відсутності студент має надати координатору навчальної програми необхідні медичні документи.

Програма підготовки вчителя початкової школи (PGCE primary) базується на трьох складових компонентах:

- 1) курс з вивчення предметів шкільної програми;
- 2) професійний цикл;
- 3) робота у школі.

Розглянемо як приклад *першого компоненту* навчальний план з англійської мови – одного з основних предметів шкільної програми. Всього на вивчення

цього предмету відведено 150 годин, з яких 14 годин складають лекції, 46 годин – семінари, 50 годин – робота у школі, 40 годин – самостійна робота. Подібний розподіл годин справедливий для інших основних предметів програми початкової школи – математики та природничих наук. Для решти дисциплін, до яких належать образотворче мистецтво, географія, історія, фізична культура, релігія і технічне моделювання, навчальне навантаження розподіляється таким чином: загальна кількість налічує 33 години, з яких 3-4 години відводиться на лабораторні заняття, 9 годин – на роботу у школі, 12 годин – на самостійну роботу.

Діяльність у вузі проходить у вигляді лекцій, лабораторних занять або семінарів.

Самостійна робота студентів базується на ознайомленні з творами багатьох дитячих письменників: Джона Агарда, Джоан Ейкен, Джин Кемп, Роберта Лісона та інших.

Другим компонентом програми PGCE primary для підготовки вчителя початкової школи є **професійний цикл**. Він складається із 150 годин, з яких 23 години – лекції, 80 годин – робота у школі (разом з 50 годинами практики за місцем проживання), 10 годин – тьюторіали, 24 години – самостійна робота, 13 годин – семінарські заняття.

При вивченні цього циклу студенти ознайомлюються із змістом Національної шкільної програми, з різними теоріями про механізми дитячого сприйняття. Вони розвивають своє уявлення про співвіднесеність цих теорій з практикою роботи у початковій школі, знайомляться з процесом розвитку дитини тощо.

Професійний модуль даної програми підготовки вчителів також розглядає питання методів викладання відповідно обраним віковим категоріям, при цьому приділяється однакова увага методикам викладання усіх предметів, що входять до Національної програми початкової школи.

Модуль з професійного навчання викладається у формі лекцій, семінарів та індивідуальних тьюторіалів.

Третім компонентом даної програми є *робота на базі школи*. Згідно з програмою студенти набувають досвід викладання у трьох різних школах. Атестація перших двох практик має діагностичний характер; третя практика оцінюється у вигляді “зараховано – не зараховано”.

Перша практика у школі А проходить за місцем проживання студентів протягом перших двох тижнів, ще до початку занять у вузі. За цей час майбутні вчителі отримують первинні знання про шкільне середовище, про учнів і систему навчання. Згідно з програмою практики вони повинні прочитати своїм учням деякі з програмних оповідань, а також перевірити техніку читання самих дітей. Після цього студенти повертаються до вузу, де на практичних заняттях протягом тижня проходить обговорення одержаних даних. Основна мета цього періоду – підтвердження студентами вибору вікової категорії для майбутньої роботи, а також розвиток умінь викладання через роботу з учнівським колективом під керівництвом досвідченого вчителя і накопичення бази даних для обговорення протягом першого тижня на заняттях в університеті.

Наступна практика у школі Б триває протягом 6 місяців, починаючи з 2-х днів на тиждень у першому семестрі, коли студенти повинні відвідати 1 урок з орфографії і певну кількість уроків з читання, і закінчуючи 5-тижневою “блочною” практикою у другому семестрі.

Загальним стрижневим принципом організації педагогічних практик за даною програмою підготовки вчителя є той факт, що школа бере на себе величезну відповідальність за виконання усіх поставлених цілей, а саме:

- сформування у студентів основних вмінь ефективного викладання, контролю за дисципліною у класі;
- забезпечення розуміння програми початкової школи у цілому разом зі знанням і розумінням структури і методів її виконання з урахуванням певних вікових категорій.

Третя практика у школі В відрізняється від попередньої типом самої школи у плані культурно-соціального статусу даної місцевості, структурою і віковою

фазою цієї школи. Педагогічна практика починається з 2-х днів на тиждень і закінчується 7-тижневим блоком. Вона переслідує такі цілі:

- розширити розуміння педагогічних прийомів оцінювання при роботі з певною віковою фазою;
- залучити студентів до широкого кола обов'язків учителя, включаючи довгострокове планування, вірне сприйняття шкільної політики та її виконання.

Атестація цієї заключної практики відбувається у формі заліку. Щоб його отримати, студент повинен проявити своє вміння ефективно навчати і забезпечувати процес учення, а також здатність слідкувати за дисципліною у класі та керувати поведінкою учнів. Кожний студент оцінюється двома вчителями школи, один з яких виконує обов'язки ментора. Професійний тьютор несе відповідальність за якісний контроль в усіх школах, що об'єднані у консорціум.

Атестація студентів проходить за такими параметрами, як практична діяльність у класі і школі і письмова робота у галузі обраного предмета. Існують два види атестації – проміжна та підсумкова. Перша базується на результатах поточних спостережень з боку класних керівників, менторів, професійних тьюторів за роботою студентів. Оцінюють також виконання спеціальних завдань і досліджень. На основі зібраних даних ментори і професійні тьютори проводять регулярні обговорення досягнень зі студентами. Під час таких дискусій підводять проміжний підсумок діяльності практикантів і намічають нові завдання.

У ході підсумкової атестації студенти презентують свої папки з педагогічної практики на семінарах у вузі. Вони також повинні показати щоденники з педагогічної роботи у школі. Ці два документи розглядаються атестаційною комісією.

Як уже зазначалося, майбутні вчителі відповідають за поповнення спеціальної папки з педагогічної практики, вивчення програмного матеріалу згідно індивідуального графіка, заповнення бланків самоатестації. Під час самоатестації студент відповідає на такі питання:

- що робили учні на уроці?

- чи слід відмітити когось із них?
- що робив учитель?
- яку цінність мали обидва зазначені види діяльності?
- чому фактично навчилися діти?
- чому навчився майбутній учитель?
- що ще потрібно зробити?

Після винесення самооцінки студент обговорює свої висновки з ментором.

Розглянемо детально зміст матеріалів, які складають папку з педагогічної практики. Як правило, дана папка містить 5 розділів.

Перший розділ присвячується організації класу: сюди поміщають список учнів з датами народження, окремий список дітей, які потребують особливої уваги.

Другий розділ складається з опису обладнання школи: перелічуються магнітофони, телевізори, відео тощо.

У третьому розділі розміщують схеми роботи, що планується, і плани уроків.

Четвертий розділ містить щотижневе оцінювання: наприкінці кожного тижня зіставляються факти і робляться висновки про те, у якому темпі (повільніше чи швидше) виконувалася намічена студентом робота.

Заключний п'ятий розділ складається з коротких коментарів про окремих учнів класу.

Таким чином, для одержання післядипломного свідоцтва з педагогіки студенти мають виконати заключний блок педагогічної практики, правильно оформити папку і щоденник з педагогічної практики, а також отримати залік із спеціального завдання у галузі предмету спеціалізації, що виконується у письмовій формі та оцінюється як учителем, так і ментором, спільно.

Зупинимося на вимогах до залікової письмової роботи. Вона повинна налічувати 3 тисячі слів і, як правило, складається із 3-х розділів. У першому розділі студенти визначають місце обраного предмету у програмі початкової школи; у другому – розкривають зміст предметів, що вивчаються у початковій

школі, та методику їх викладання; у третій частині практиканти роблять висновки про значущість навчальних дисциплін для освіти учнів.

Оцінювання письмової роботи проводиться у формі “зараховано – не зараховано”. Однак при цьому може вказуватися рівень:

- рівень 1 означає знайомство з предметом у загальному вигляді;
- рівень 2 – добре володіння матеріалом і знання методики викладання предмету;
- рівень 3 – можливість розглянути “зсередини” структуру, основні поняття і принципи побудови предмету, наявність самостійності під час його викладання, використання правильних методів і прийомів.

Під час оцінювання роботи враховується якість проведеного аналізу щодо визначення чинників, які впливають на процес навчання; до уваги також беруть граматичну правильність і багатство лексичного словника. У кінці роботи має бути список використаної літератури.

Детальне вивчення сучасних програм підготовки вчителя в Англії та Уельсі підтверджує їх спрямованість на інтеграцію теорії та практики. Саме ідеї інтеграції сформували основу концептуального обґрунтування сучасної англійської реформи педагогічної освіти, яка одержала назву “підготовка вчителя з центром у школі”. Такий напрямок залучає до роботи зі студентами-майбутніми вчителями викладачів вузів і шкільних вчителів-професіоналів, що забезпечує повну включеність студентів у педагогічну теорію та практику.

ЛІТЕРАТУРА:

1. A decade of reforms at compulsory education level in the European Union (1984-94). – EURYDICE, 1996. – 315 p.
2. Primary BEd programme handbook. - Bedford: De Montfort University Press, 2000. -120 p.
3. Primary PGCE course handbook. - Bedford: De Montfort University Press, 2000. - 81 p.
4. Secondary BEd Honours degree course handbook. - Bedford: De Montfort University Press, 1999. - 55 p.
5. Secondary PGCE course handbook. - Bedford: De Montfort University Press, 1999. - 117p.